

สาระสำคัญและประโยชน์

ในการตราพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

สืบเนื่องจาก ที่ผ่านมาประเทศไทย ประสบกับปัญหาการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำในหลากหลายด้าน ได้แก่ ปัญหาน้ำแล้ง น้ำท่วม และปัญหาด้านน้ำเสีย ประกอบกับประเทศไทยมีหน่วยงานที่มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการน้ำตามกฎหมายมากถึง 38 หน่วยงาน ใน 7 กระทรวง อีกทั้งยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำหลายฉบับ จึงส่งผลให้การบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำมีความซ้ำซ้อน ขาดการบูรณาการ และไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จากประเด็นสำคัญดังกล่าว รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ขึ้น เพื่อเป็นกฎหมายในการบูรณาการ การจัดสรร การใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ รวมถึงสิทธิในน้ำ การอนุญาต การใช้น้ำ การจัดเก็บค่าใช้น้ำ ตลอดจนการบริหารจัดการในภาวะน้ำแล้งและภาวะน้ำท่วม ให้มีความเป็นเอกภาพ อีกทั้งยังเป็นการเชื่อมโยงภารกิจด้านทรัพยากรน้ำของ หน่วยงานต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันเพื่อให้เกิดการบูรณาการการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการใช้ทรัพยากรน้ำของประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด

การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างสมดุลและยั่งยืน และเพื่อประโยชน์ในการบริหารทรัพยากรน้ำสาธารณะที่มีใช้ทางน้ำชลประทาน (ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการชลประทาน) และน้ำบาดาล (ภายใต้กฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล) กำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของรัฐ โดยรัฐมนตรีอาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยกำหนดให้หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดเป็นผู้รับผิดชอบ ควบคุม ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรน้ำสาธารณะนั้นๆ ตามที่มอบหมายตาม หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้

กฎหมายได้กำหนดองค์การบริหารจัดการน้ำไว้ 3 ระดับ เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการน้ำของประเทศ ได้แก่

ระดับชาติ ซึ่งดำเนินการภายใต้คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ หรือที่เรียกโดยย่อว่า “กนช.” (หมวดที่ ๓) โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีเลขาธิการสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เป็นกรรมการและเลขานุการ และมี กนช. เป็นองค์กรในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งมีหน้าที่และอำนาจในการกำหนดความสำคัญในการจัดสรรน้ำของประเทศตามลำดับความสำคัญ โดยคำนึงถึงน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การรักษาระบบนิเวศ จารีตประเพณี การบรรเทาสาธารณภัย การคมนาคม เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว

ระดับลุ่มน้ำ ดำเนินการภายใต้คณะกรรมการลุ่มน้ำ ซึ่งทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพยากรน้ำในแต่ละลุ่มน้ำ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดที่ได้รับการคัดเลือกในเขตลุ่มน้ำนั้นๆ ทำหน้าที่เป็นประธานคณะกรรมการลุ่มน้ำ และมีสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติภาคเป็นกรรมการและเลขานุการ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยได้จำแนกลุ่มน้ำหลักออกเป็น 22 ลุ่มน้ำ ครอบคลุมพื้นที่ทั้งประเทศ

ระดับองค์กรผู้ใช้น้ำ จัดเป็นหน่วยเล็กที่สุดขององค์การบริหารจัดการน้ำ ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของประชาชนที่ใช้น้ำในบริเวณใกล้เคียงมาจดทะเบียนก่อตั้งเป็นองค์กรผู้ใช้น้ำ ถือเป็นกา ก่อตั้งองค์กรที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยองค์กรผู้ใช้น้ำจะก่อตั้งภายใต้กฎกระทรวงที่ออกโดยนายกรัฐมนตรี มีหน้าที่สำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในหมู่สมาชิก

ทั้งนี้ ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำมีสิทธิร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการลุ่มน้ำ และผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำในคณะกรรมการลุ่มน้ำมีสิทธิร่วมเป็นคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2561 ได้แบ่ง การใช้ทรัพยากรน้ำ
สาธารณะ (หมวด 4) ออกเป็น 3 ประเภท คือ

➔ **การใช้น้ำประเภทที่ 1** ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อ
การดำรงชีพ การอุปโภคบริโภคในครัวเรือน การเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์เพื่อยังชีพ
การอุตสาหกรรมในครัวเรือน การรักษาระบบนิเวศ จารัตประเพณี การบรรเทา
สาธารณภัย การคมนาคม และการใช้น้ำในปริมาณเล็กน้อย

➔ **การใช้น้ำประเภทที่ 2** ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อ
การอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การผลิตพลังงานไฟฟ้า การประปา
และกิจการอื่น

➔ **การใช้น้ำประเภทที่ 3** ได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อ
กิจการขนาดใหญ่ที่ใช้น้ำปริมาณมาก หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบข้ามลุ่มน้ำ
หรือครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง

✿ ทั้งนี้ การใช้น้ำประเภทที่สอง และประเภทที่สามจะต้องมีการขออนุญาตใช้น้ำ ✿

ในส่วนของการแก้ไขปัญหาภาวะน้ำแล้งและน้ำท่วม (หมวด 5) กฎหมาย
กำหนดให้สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ หรือที่เรียกโดยย่อว่า “สทนช.” จัดทำ
ผังน้ำเสนอ กษช. เพื่อให้ความเห็นชอบและประกาศกำหนดผังน้ำในราชกิจจานุเบกษา
ทั้งนี้การจัดทำผังน้ำจะต้องมีการจัดรับฟังความคิดเห็นของคณะกรรมการลุ่มน้ำ
หน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนที่เกี่ยวข้อง และจะต้องยึดตาม
หลักธรรมชาติของน้ำที่ไหลจากที่สูงไปสู่ที่ต่ำตามสภาพภูมิประเทศเป็นสำคัญ

ทั้งนี้ การป้องกันปัญหาภาวะน้ำแล้งและน้ำท่วม กำหนดให้เป็นหน้าที่
ของคณะกรรมการลุ่มน้ำในการจัดทำแผนป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้เป็น
การล่วงหน้า รวมถึงการรักษาและแก้ไขปัญหาคคุณภาพน้ำ เพื่อให้หน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้องนำแผนไปสู่การปฏิบัติต่อไป

ด้านการอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ

(หมวด 6) กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พิจารณาว่าหากพื้นที่ใดมีลักษณะเป็นแหล่ง

ต้นน้ำลำธารหรือพื้นที่ชุ่มน้ำซึ่งสมควรสงวนไว้เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำสาธารณะ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติสามารถมอบหมายให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพิจารณาประกาศให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ได้ นอกจากนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ที่ดินที่อาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อมิให้เกิดอันตรายหรือความเสียหาย หรือเพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์หรือพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะให้เป็นไปโดยเหมาะสมได้

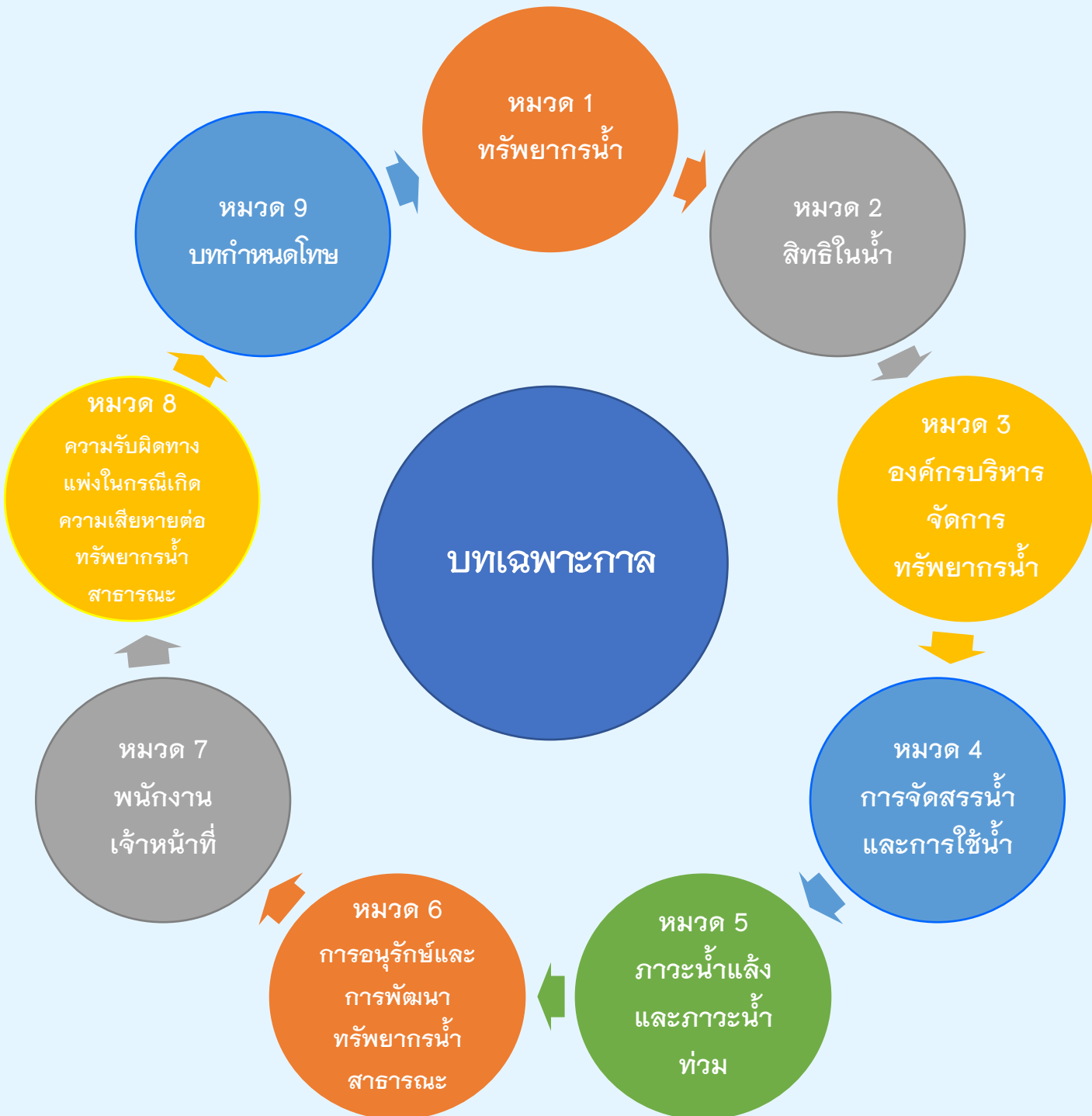
นอกจากนี้ พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2561 ยังได้กำหนดความรับผิดชอบทางแพ่งในกรณีที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรน้ำสาธารณะหรือใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะโดยไม่มีสิทธิตามกฎหมาย โดยต้องรับผิดชอบชดเชยค่าสินไหมทดแทนต่อรัฐ (หมวด 8) และได้กำหนดโทษอาญา ซึ่งมีทั้งจำคุกหรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับแล้วแต่กรณี สำหรับความผิดที่ได้กระทำ โดยอัตราโทษสูงสุดตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ ทาจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (หมวด 9)

ทั้งนี้ ในวาระเริ่มแรก (บทเฉพาะกาล) ให้นำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2558 – 2569 ที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ 7 พ.ศ. 2558 มาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตามพระราชบัญญัตินี้ไปพลางก่อนจนกว่าจะได้มีการจัดทำนโยบายและแผนแม่บทเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ หรือแผนแม่บทการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในเขตลุ่มน้ำ หรือแผนป้องกันและแก้ไขภาวะน้ำแล้ง และแผนป้องกันและแก้ไขภาวะน้ำท่วม ขึ้นใช้บังคับ

โครงสร้างของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ประกอบด้วย 9 หมวด และ
บทเฉพาะกาล รวม 106 มาตรา

เมื่อพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ถูกตราเป็นกฎหมาย ส่งผลให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติ และประชาชน ดังนี้

1. การแก้ปัญหาหรือการบริการจัดการน้ำสามารถดำเนินการได้อย่างทัน่วงที่ เนื่องจากมีศูนย์บัญชาการเฉพาะกิจ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน

2. การบริหารจัดการน้ำมีทิศทางที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ นโยบาย การพัฒนาประเทศ และสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของประเทศ

3. เกิดการบูรณาการและการประสานข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐ/องค์กร ที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการน้ำ รวมถึงลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน และการจัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการน้ำ

4. ประชาชนมีสิทธิใช้หรือเก็บกักน้ำได้เท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในกิจกรรม หรือในที่ดินของตนเอง รวมทั้งมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้ (ในรูปแบบองค์กรผู้ใช้น้ำ)

เอกสารอ้างอิง : - พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 135 ตอนที่ 112 ก
- พ.ร.บ. ทรัพยากรน้ำ '61 และแผนแม่บทน้ำ 20 ปี ฉบับพกพา. สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ
ตุลาคม 2563

ที่มา : <http://www.onwr.go.th> และ <https://www.egat.co.th>

ผู้เขียน : นางปัทมเนตร ยั่งยืนอง นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ
กลุ่มงานพัฒนาแหล่งน้ำและเกษตรกรรม กองวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม